

Waldorfská pedagogika

Pedagogika je vo svojej podstate láska k človeku, vyvierajúca z poznania človeka. Prinajmenšom na tom by mala byť vybudovaná, hovorieval Rudolf Steiner, zakladateľ pedagogiky waldorfského typu. Jeho štýl učenia sa zapísal do povedomia ľudí v období po prvej svetovej vojne. Vtedy začal viesť školu pre deti zamestnancov továrne na cigarety Waldorf Astoria a položil základy nového typu pedagogiky.

Waldorfská pedagogika vychádza z filozofie Rudolfa Steinera 1861 - 1925, ktorá si všíma zákonitosti vývojových období dieťaťa, zmien jeho vzťahu k svetu a jeho schopnosti učiť sa.

Waldorfská škola vychádza z filozofie J. J. Rousseaua, jej podstatou je návrat k prírode. Výchova v tejto škole je prirodzená bez autoritatívnych zásahov. Deti pracujú prevažne s prírodnými materiálmi v prírodnom prostredí. Hlavným cieľom pedagogiky je rozpoznať možnosti, vlohy a talent každého dieťaťa, pomáhať mu v poznávaní sveta a seba samého tak, aby sa vzdelaním a výchovou stávalo slobodným samostatným človekom, zodpovedným za seba a za okolitý svet. Vyučovanie je založené na vzájomnom porozumení a spolupráci učiteľa a žiakov. Poznatky sú sprostredkované tak, aby viedli k životnej múdrosti, duchu porozumenia a pomoci, posilňujú vedomie vzájomnosti, lásky a morálky. V rámci Waldorfskej pedagogiky existujú po celom svete tisícky materských škôl a približne 1000 Waldorfských škôl.

Filozofické učenie R. Steinera, jeho názory na človeka a jeho výchovu sa nám javia ako nezvyklé svojím mysticismom i filozofickou orientáciou na východné náboženstvá i na kresťanstvo. Obdivuhodné je podľa mňa jeho detailné rozpracovanie vzťahu medzi zložkami osobnosti človeka 3 zložky telesná, duševná, duchovná a taktiež rytmickými zákonitosťami vo vývoji dieťaťa i mnohostranná dokumentácia, ako možno tieto poznatky využiť v pedagogike i v liečebnej pedagogike. Pozoruhodná je i šírka vplyvu myšlienok tohto filozofa na rôzne oblasti praktického života človeka. Okrem spomínaného waldorfského školského hnutia a liečebného pedagogického hnutia. Waldorfská pedagogika stojí na antropozofickom vnímaní sveta aj vesmíru. Na človeka antropozofia R. Steinera nazerá ako na jednotu tela (riadeného zákonitosťami dedičnosti/, duše (podliehajúcej karme – osudu/ a ducha , ktorý je ovplyvňovaný iba zákonitosťami reinkarnácie. Týmto zložkám zodpovedajú tri fázy rozvoja človeka alebo inak povedané jeho zrodzenia a im sú prispôbené aj úlohy výchovy. V prvom zrodení, telesným príchodom na svet, dieťa získava fyzické telo. Toto obdobie, trvajúce približne do 7. roku vylučuje pôsobenie jemnejších vonkoncom intelektuálnych vplyvov. Okolie dieťaťa treba upraviť tak, aby telo zosilnelo a mala dostatok vzorov na utváranie základov správneho správania sa. V období od 4 – 7 roku veku dieťaťa môže navštevovať predškolskú výchovu, ktorá je zameraná výlučne na voľnosť výberu rozmanitých hier, rytmických cvičení, cvičenia základných manuálnych zručností, rozvoj fantázie a predstavivosti.

Waldorfská materská škola

Waldorfská materská škola sa snaží čo najviac priblížiť domácejmu prostrediu, z ktorého dieťa prichádza. Aj život v nej sa odvíja podobne ako v domácnosti. Dôležitá

je pravidelnosť a rytmus. Dieťa je pri hre obklopené prírodnými materiálmi, drevenými, pohyblivými hračkami a pod. Prírodný materiál sprostredkúva dieťaťu pravdivú skúsenosť, nesie v sebe stopy života a vlastnú energiu. Čím viac zostáva vo svojej pôvodnej podobe (ovčia vlna, drevo, hodváb, bavlna, včelí vosk), tým viac nabáda k tvorivosti. Dieťa sa oboznamuje so svojím okolím v prirodzených situáciách. Prostredníctvom skutočného pečenia chleba, umývania riadu, zemetania a upratovania, sa dieťa prirodzene spája s realitou života a získava o nej pravdivé informácie.

Rozprávka je každodennou súčasťou života v škôlke, je rituálom. Má svoju "predohru" a "dohru". Je sprevádzaná spevom učiteľa, alebo hrou na lýre, flaute, riekankou, básňou... Dôležité je, aby rozprávku alebo príbeh rozprával učiteľ, aby nebola reprodukováaná, pretože reprodukcia nedokáže nahradiť stretnutie s blízkym človekom. Maľovanie a modelovanie patrí k činnostiam, ktoré sa pravidelne opakujú. Pri maľovaní sa deti zoznamujú s farbami, experimentujú s prekrývaním a vznikáním nových farieb. Učiteľ ich tak vedie k jemnejšiemu a vnútornému vciťovaniu sa do sveta. Na modelovanie deti používajú farebný včelí vosk, prípadne hlinu. Stolovanie je tiež spoločným rituálom. Deti si pred jedlom a po jedle zaspievajú krátku pieseň alebo povedia veršičky. V škôlke sa raz do týždňa spoločne pečie.

Waldorfská škola je všeobecno vzdelávacou jednotnou školou, poskytujúcou vzdelanie deťom od 6 do 15 rokov. Škola by mala byť organizovaná ako slobodná inštitúcia, nezávislá na momentálnom spoločenskom usporiadaní, mala by rozvíjať v dieťati individuálne vlohy, tvorivý duševný a duchovný potenciál. Okrem tradičných predmetov sa vyučujú remeselné a umelecké predmety, ako modelovanie, záhradníctvo, práca s drevom, tkáčstvo, kníhviazačstvo atď. Učiteľ volí názorné príklady, snaží sa nepreťažovať žiakov encyklopedickými vedomosťami. Hlavné predmety, ako matematika, materinský jazyk, dejepis, fyzika a ďalšie, v ktorých sa najväčší dôraz kladie na vedomosti a porozumenie, myslenie a predstavivosť, sú vyučované koncentrovaným spôsobom vo väčších učebných blokoch v tzv. epochách. Rudolf Stein bol strašne prísny na výber učiteľov a ich prácu často kontroloval. On sám bol veľmi vzdelaný, bol teológ, chemik, fyzik, biológ, filozof. Robil osnovy pre celý systém, „Najviac mu záležalo na vzťahu učiteľa k deťom. Učiteľov vo waldorfskej škole podľa mňa chytil i duchovný systém, má veľa spoločného s kresťanstvom. Sú tejto pedagogike oddaní, sú k škole viazaní srdcom.“

Hlavným deľom waldorfskej školy je rozpoznať možnosti, vlohy a talent každého dieťaťa, pomáhať mu v poznávaní sveta a seba samého, viesť dieťa k samostatnosti a zodpovednosti. Vyučovanie je založené na porozumení a spolupráci učiteľa a žiakov a na prirodzenej ľudskej autorite učiteľa.

Waldorfská škola nepoužíva klasické učebnice. Učiteľ si materiály pripravuje sám alebo v spolupráci s kolegami podľa potreby. Využiť možno všetko - knihy, atlasy, slovníky, originálne texty s vedeckou či umeleckou hodnotou, encyklopédie. Knihy sú iba doplnkom pri vyučovaní.

„Vybraný predmet sa učí každé ráno niekoľko týždňov v tzv. hlavnom vyučovaní. Počas 2 až 6 týždňov sa učiteľ so žiakmi môže plne ponoriť do niektorej oblasti. Potom od nej odstúpi a nechá deti zabudnúť na podrobnosti. Správny rytmus zabúdania a vybavovania hrá dôležitú úlohu, „Rytmus je pre dieťa dôležitý. Preto často používame rytmické básničky, pesničky, vyťukávanie a podobne.““

Vo waldorfskej škole sa neznámkuje. Dieťa nemá zo školy strach. „Neexistuje hodnotenie pomocou známok, písomky, skúšky. Deti sú podnecované k sociálnemu správaniu - silnejší pomáha slabšiemu, nesúťažia medzi sebou. Učiteľ spolu so žiakmi má možnosť plne sa ponoriť na dlhší čas do niektorej oblasti, potom odstúpiť od nej a nechať deti zabudnúť na podrobnosti. Správny rytmus zabúdania a vybavovania hrá dôležitú úlohu v rámci starostlivosti o rozvoj pamäti.

Vo waldorfskej pedagogike sa neznámkuje. Po celý čas dochádzky do školy žiaci nie sú klasifikovaní známkami, ani podľa svojich výkonov navzájom porovnávaní, aby sa nepodporovala vzájomná prospechová súťaživosť. Jedinou súťažou, ktorú dieťa pestuje, je súťaž so sebou samým. Všestranný osobný rast žiakov je vyjadrovaný priebežným hodnotením a na konci školského roka písomným výročným slovným hodnotením triedneho učiteľa a odborných učiteľov, ktoré je umelecky spracované. Motivácia cez ctižiadostivosť a nezdravý strach, k čomu dochádza známkovým hodnotením, nie je zlučiteľná s podstatou waldorfskej pedagogiky.

Špecifickou črtou waldorfských škôl je absencia učebníc v ich klasickej podobe. Ich úlohu plnia materiály, ktoré učiteľ sám, alebo v spolupráci s kolegami, pripravuje vzhľadom na svoju triedu a výchovný vplyv svojho učiva. Knihy sa používajú samozrejme tiež, ale prvoradé sú pôvodné texty, ktoré majú vedeckú či umeleckú hodnotu. Knihy môžu byť doplnkom, nikdy však nie hlavným prostriedkom pri vyučovaní. V tejto súvislosti majú veľký význam pracovné a epochové zošity, ktoré žiaci sami vytvárajú a ktoré im potom pri domácich prípravách nahrádzajú učebnice.

Jedným z pilierov waldorfskej pedagogiky je spolupráca učiteľov s rodičmi. Z tejto spolupráce vzniká na strane rodiča pochopenie a porozumenie pre waldorfskú pedagogiku a pre individuálne výchovné opatrenia učiteľa voči jeho dieťaťu; učiteľovi to pomáha v lepšej orientácii v špecifickej situácii každého žiaka. Spolu s rodičmi sa organizujú kurzy v umeleckých oblastiach, ktoré môžu byť spojené s výstavkami detských prác, verejné ročné slávnosti, spoločné výlety. Aj na Slovensku už tri roky existuje prvá slovenská súkromná waldorfská škola a štátna waldorfská materská škola.

Asi v 7. roku človek dostáva podľa antropozofie R. Steinera telo éterické a z hľadiska výchovy to znamená úlohu pútať dieťa k autoritám poznávaním sveta, ktoré sa má diať prostredníctvom sledu obrazov, symbolov, bez abstrakcií a intelektuálnych úsudkov. Je to obdobie cvičenia pamäti, ktorá je podkladom pre duševnú prácu, plne rozvinutá v nasledujúcej fáze, zrodení astrálneho tela. Medzníkom striedania spomínaných fáz je 14. rok veku. V období éterického tela sily, ktoré boli predtým činné vo formovaní tela, odteraz, až do puberty, uvádzajú do pohotovosti dve navzájom úzko späté duševné schopnosti: schopnosť tvorivej fantázie a spontánneho premietania v obrazoch – symboloch a schopnosť umelecky zobrazovať proces tvorby a zážitky. Na základe týchto vlastností je dieťa schopné poznať svet v obrazoch a týmto obrazom i svetu rozumieť.

Vnímanie, učenie sa a porozumenie sa zbiehajú v duchovnom procese, nezávislom od vonkajšieho sveta. Prostredníctvom obrazov si dieťa osvojuje nielen jednotlivosť, ale aj udalosti a vzťahy, nielen javy, ale aj vnútorné zákonitosti, význam a podstatu. Význam obrazu spočíva tiež v tom, že prostredníctvom názornosti, v protiklade k abstraktnému pojmu, podnecuje silný citový zážitok, oživuje a obohacuje

emocionálny svet dieťaťa. Waldorfská pedagogika jav vplyvu silného citového zážitku využíva na upevňovanie a rozvoj pamäti. Vyučovanie späté s obrazmi je mocným výchovným prostriedkom. Mýty, legendy, mytológia, ľudové rozprávky a bájky rozvíjajú cit a fantáziu a prenikajú až do podvedomia oblasti vôle. Prostredníctvom vyučovania v slede obrazov sa deti učia čítať a písať spôsobom, ktorý pre ne nie je len nadobudnutím určitej techniky kultúry. Jednoduchými umeleckými konštrukciami sa u detí rozvíja cit pre formu, umeleckou starostlivosťou o reč. Na tomto základe sa písmená stávajú pre dieťa k obrazu patriacim zvukom.

Páči sa mi, že charakteristiky tohto vekového obdobia významné miesto vo výchove majú predmety umeleckého zamerania, pracovné vyučovanie, cudzie jazyky a náboženstvo. Výuka cudzích jazykov od 1. ročníka sa dôsledne vyhýba abstraktnosti a intelektualizmu. Žiaci až od 3. ročníka v oboch cudzích jazykoch iba komunikujú, neexistuje učenie sa slovíčok, prekladanie. Pracovné vyučovanie má v týchto školách osobitný výchovný význam. Vedie nielen k spolupráci, ohľaduplnosti, výcviku manuálnych zručností, ale i k úcte k výsledkom ľudskej práce. Žiaci bez rozdielu vykonávajú tzv. mužské i ženské práce. Učia sa napríklad proces dorábania chleba, od orania až po pečenie, bez strojov alebo techniky. Nemôže sa teda stať, aby žiak odhodil kúsok chleba do koša. Zaujímavým predmetom je eurhythmia – spojenia tanca, baletu a gymnastiky, vyučovaný tiež je tento predmet od 1. ročníka. Waldorskú školu možno považovať za školu, kde sa snáď najdôslednejšie realizuje zásada jednoty výchovy a vzdelávania. Okrem spomínaného charakteru vyučovania, ktorý vyplýva z gnozeologických základov waldorfskej pedagogiky, túto jednotu stelesňuje práca triedneho učiteľa. Triedny učiteľ na rozdiel od učiteľov odborných predmetov – cudzie jazyky, hudba, eurhythmia, tanec, pracovné vyučovanie, náboženstvo atď. vyučuje žiakov od 1. až do 8. ročníka 2 hodiny denne v tzv. hlavnom vyučovaní.

Toto vyučovanie je organizované v epochách trvajú 3-4 týždne sú monotematicky zamerané a sú výborným priestorom na realizáciu medzipredmetových vzťahov. Umožňujú triednemu učiteľovi presne poznať každého žiaka i triedu ako celok, pružne prispôbovať obsahovú a metodickú stránku vyučovacieho procesu veku i typu nadania žiaka. To umožňuje každého žiaka výstižne slovne zachytiť a hodnotiť jeho pokroky i prípadné zaostávanie. Žiaci na waldorfských školách neprepadávajú, vysvedčenia majú charakter listu učiteľa svojmu žiakovi. V rozsahu 2 až 4 strán. Vo waldorfských školách panuje vzájomné porozumenie, tolerancia a láska. Každé vyučovanie sa začína podávaním ruky učiteľa so všetkými žiakmi. Fyzicky namáhavejšie práce spolu so žiakmi vykonáva učiteľ. Na celkovú atmosféru v škole akiste vplýva aj jednota práce učiteľského kolektívu, ide tu o školu bez riaditeľa. Všetci sa stretávajú na poradách raz týždenne a riešia aktuálne pedagogické problémy.

Funkciu koordinátora pedagogického pôsobenia školy na týždeň preberá vždy iný učiteľ. Páči sa mi, že waldorfské školy majú spravidla výbornú spoluprácu s rodičmi, ktorí nielenže platia školné – prispôbené od sociálnych podmienok rodiny, ale pomáhajú škole darom, zúčastňujú sa brigád. Niektorí rodičia hneď po narodení dieťaťa zapisujú dieťa do waldorfskej školy do jej poradovníka. Učitelia waldorfských škôl majú ťažkú prácu. Vyučujú bez učebníc. Čo je veľmi dôležité na prípravu. Učiteľ sa musí veľmi angažovať a hlavne neustále pripravovať. Vo vyšších ročníkoch pripravujú a reprografickou technikou rozmnožujú pre žiakov krátke učebné texty.

Žiaci nedostávajú domáce úlohy v našom zmysle slova. Ich domáce úlohy majú charakter relaxačných, zábavno-zájmových činností. Učitelia sa teda musia postarať o dôkladné zopakovanie i precvičenie učiva. Musia byť odborníkmi v spoločenskovednom i prírodovednom učive od 1. ročníka až po 8. ročník. Aj keď majú možnosť vyučovanie jednej epochy vymeniť s kolegom, ktorý má k učivu epochy lepší vzťah.. Vysoké požiadavky musia spĺňať aj v takej závažnej oblasti, akou sú testy. Vyžaduje sa od nich nielen nekompromisnosť voči nepravde, spravodlivosť, ale aj trpezlivosť a najmä rozvážnosť.

Činnosť učiteľa i celej školy musí zodpovedať siedmym prikázaniam, ktoré stanovil pre výchovu, tieto pravidlá sa mi veľmi páčia, preto som si ich vyhľadala.

1. podporovať telesné a duševné zdravie
2. cítiť sa členom všetkého života ľudskej pospolitosti, a tým cítiť aj zodpovednosť za všetko , čo konáme,
3. človek si musí uvedomiť, že pre život a svet majú rovnaký význam jeho myšlienky a city ako jeho činy,
4. musí poznať, že vlastná ľudská bytosť sa nezakladá na vonkajšku, ale vo vnútri, treba si uvedomiť vnútorné povinnosti,
5. treba stálosti v rozhodnutí, výnimkou je prípad, keď spoznáme, že sme sa mylili
6. človek má mať pocit vďačnosti za všetko. čo sa mu dostáva,
7. žiada sa ponímať ustavične v tom zmysle, ako to žiadajú tu uvedené príkazy.

Veľmi sa mi páčia myšlienky, ktoré sú presadzované vo waldorfskej pedagogike napríklad:

Orientácia na vnútorný svet žiaka, vedomie zodpovednosti voči sebe a svetu, láska k človeku a k slobode, viera v dobro.

Vyučovací proces: V kolektíve je 25-35 detí, na triedu je potreba 2 učiteľov, tried je 12, 13. ročník je maturitný. Žiaci majú domáce úlohy. Sú 2 modely vyučovania, jeden je skupinový, sústredený na žiaka, druhý je sústredený na učiteľa. Od 1. do 8. triedy prevažuje to, že učiteľ je centrom. Od 9. do 13. ročníka je vyučovanie zamerané prevažne na žiaka, skupinová práca. Potom máme také delenie, že je hlavné vyučovanie, ktoré sa delí epochálne, na obdobia, to znamená, že sa v jednom kuse určitá látka, určitá oblasť preberá 3-4 týždne vždy doobeda od 8.00 hod do 10.00 hod. Čiže napríklad v jednom období dejepis, v ďalšom chémia, potom matematika, nemčina atď. Po 10.00 hod sa triedy rozdelia na skupiny a učia sa cudzie jazyky, vždy 2 cudzie jazyky, potom ručné práce, o ktorých som hovoril, potom šport a eurhythmia ako samostatný predmet, teda všetky predmety, ktoré nie sú kognitívne. Je tam určitý rytmus, ktorý súvisí s trojčlennosťou človeka, tak ako to identifikoval už Pestalocci, že človek pozostáva z hlavového človeka, potom trup - srdce s rukami a potom vôľová časť, kde sú nohy. Čiže na začiatku je kognitívna časť, kde človek musí používať hlavu, potom stredná časť, kam patrí napríklad aj cudzí jazyk, kde

človek musí používať dych a vôľová časť je napríklad manuálna práca, dielne. Takže žiak waldorfskej školy musí vedieť aj prišit' gombík, aj keď je mužského pohlavia; každý chlapec ušije aspoň raz košeľu a dievča blúzku, alebo džínsy. A vnútri každej vyučovacej hodiny sa tento rytmus opakuje, čiže hlava, srdce, nohy každú hodinu. Čiže keď najprv rozprávam, tak dieťa počúva, keď píše, tak už používa ruky. Dôležité je, aby vyučovanie dýchalo, musí tam byť napätie, inak sa to „zvrhne na školu“, čiže nudu.

Na hodinách Waldorfskej pedagogiky sa mi páčili veršičky, pesničky, ktoré mi pomohli zobudiť sa pri ranných rituáloch. Páčilo sa mi aj ako ste nás každú hodinu vítala stisnutím ruky a zas pri odchode sme si spievali pesničku Dovidenia. Tieto rituály sú veľmi dôležité pre deti, aby cítili niečo stále, čo poznajú. Páčilo sa mi ako sme pesničky, veršičky, rozoberali na slová, slabiky, vety, to ma veľmi zaujalo. Páčilo sa mi, že tam musela byť harmónia, keď niečo robím na jednu strany tak aj na druhú. Ďalej sa mi páčila aj matematika, pomocou vrecúšok. Počítanie stoviek – skoky, a desiatok – kroky. Páčilo sa mi takéto modelovanie. Ďalej ma zaujali rôzne hry s vrecúškom. Aj keď sme ho len odovzdávali a potichu sme si vraveli veršičku. Ďalej ma zaujala práca s formami, páčil sa mi tam ten systém. A poriadok. Páčili sa mi aj tie rôzne tvary čo sme robili voskovými pastelkami. Som rada, že som sa niečo naučila. Ak by som sa už viac nestretla s waldorfskou školou, určite sa niektoré prvky dajú preniesť aj do tradičnej školy. Myslím si, že by to bolo určité spestrenie vyučovacieho procesu. Ďalej sa mi páčilo stvárňovanie písmen, kde sa dieťa môže vyjadriť nielen pohybom, ale aj zvukom čo je veľmi pekné. Páčili sa mi aj hry na zrkadlový pohyb. A na dnešnej hodine sa mi páčilo aj sledovanie videofilmu s názornou ukážkou waldorfskej školy. Tam sa mi páčilo veľa vecí s matematiky, práca s vrecúškom, ranný verš. Videla som tam veľa známych súvislostí, čo sme preberali na hodinách waldorfskej pedagogiky. Na dnešnej hodine sa mi veľmi páčilo maľovanie na mokré výkresy. Zvolila som si žltú farbu, ktorá mi pripomínala slnko. Páčilo sa mi, že som videla intenzitu farby ako mi bledla až úplne do stratene. Tento spôsob sa mi veľmi páčil. Tak isto sa mi páčilo maľovanie s 2 a 3 farbami, tu ma najviac zaujala farebnosť a vznik nových farieb. To miešanie farieb na výkrese sa mi veľmi páčilo. Dúfam, že sa s tým ešte vo svojom živote stretnem.